

Edwina Hagen

President van Nederland. Rutger Jan Schimmelpenninck (1761-1825)

Toen cultuurhistorica Edwina Hagen in oktober 2007 aan haar biografie over Rutger Jan Schimmelpenninck begon, was zij niet in het bijzonder door de man zelf geboeid. Wel was zij geboeid door de Nederlandse achttiende eeuw. Toch raakte zij van de politicus en diplomaat in de ban. Dat lag mede aan de theoretische bril waardoor zij naar hem keek.

Het jaar 2013 staat geheel in het teken van grote 'Oranjegebeurtenissen': de viering van het tweehonderdjarig bestaan van het Koninkrijk der Nederlanden, de troonsafstand van koningin Beatrix, de inhuldiging van de nieuwe vorst Willem Alexander en alle festiviteiten die daarmee gepaard gaan. Het had er voor de Oranjes ook heel anders uit kunnen zien. Als het aan Rutger Jan Schimmelpenninck had gelegen, dan was Nederland nu een republiek naar Amerikaans model. De in Deventer geboren Schimmelpenninck was in 1805 gedurende dertien maanden staatshoofd van het Bataafs Gemenebest, het hoogte- en tevens eindpunt van zijn bliksemcarrière. Vanaf halverwege de jaren tachtig van de achttiende eeuw ontwikkelde hij zich van Leidse rechtenstudent tot partij-ideoloog van de toen opkomende beweging van eerst de patriotten (1780-1787) en later de Bataven (1795-1806). Maar hij was niet slechts een politiek theoreticus. Voor de verdediging van zijn republikeinse idealen nam hij ook eigenhandig de wapens op. Hij was de oprichter van een wapengenootschap voor Leidse studenten, en leidde in 1784 een 'knokpartij' tegen relschoppers die het voor het koningshuis opnamen. In 1795, toen de Bataafse revolutionairen met hulp van de Fransen de macht hadden gegrepen, was Schimmelpenninck er stellig van overtuigd dat hij en zijn mede-Bataven de Oranjes voor altijd het land hadden uitgejaagd. Toch was hij tien jaar later bereid om nog een keer om de tafel te gaan zitten met Willem Frederik van Oranje-Nassau, de zoon

van de naar Engeland gevluchte Willem V. Schimmelpenninck wist daarna zeker dat de Erfprins voorgoed had afgezien van het bestuur van ons land.

De geschiedenis heeft Schimmelpenninck geen gelijk gegeven. De Oranjewimpel wappert nog steeds fier vanaf het dak van Huis ten Bosch, terwijl bijna geen enkele Nederlander meer weet dat in datzelfde paleis ooit, van mei 1805 tot en met juni 1806, een republikeins staatshoofd bivakkeerde. Rutger Jan Schimmelpenninck was de eerste en enige 'Republikeinse bijna-President' in onze nationale geschiedenis. Zo staat het niet in de schoolboekjes, want hij was getooid met de ongelukkige titel van raadpensionaris. Deze was hem door Napoleon Bonaparte, die hem tot staatshoofd benoemde, uit tactische overwegingen opgedrongen. Zelf wilde Schimmelpenninck, als bewonderaar van George Washington, liever president worden genoemd. Na zijn val in juni 1806 (hij werd vervangen door de Franse koning Lodewijk Napoleon) raakte de Bataafse Republiek lange tijd in vergetelheid, zo niet in diskrediet. In de negentiende eeuw, toen Nederland een koninkrijk werd, gold het democratisch experiment van de revolutie toch vooral als een Franse uitvinding die uit schaamte over het slechts gedeeltelijk slagen ervan maar snel moest worden vergeten.

De Bataafse revolutie ging gepaard met drie staatsgrepen en is daarmee een van de meest turbulente episodes uit onze parlementaire geschiedenis. De geschiedschrijvers van de negentiende en vroege twintigste eeuw benadrukten vooral de chaos van die jaren en hadden verder weinig waardering voor wat zij de 'Franse periode' noemden. Hierin is, mede dankzij de opkomst van verschillende vernieuwende theoretische concepten, de afgelopen drie decennia grote verandering gekomen. Zo is onder invloed van de *cultural turn* in plaats van de politiek-institutionele benadering veel meer aandacht gekomen voor de politieke ontwikkelingen vanuit het perspectief van het zeer brede, veel diffuser domein van de 'politieke cultuur'.¹ Tot het groeiend aantal historici dat zich op dit terrein begeeft, reken ik ook mijzelf. Toen ik in het najaar van 2007 door een wetenschappelijke commissie van het Prins Bernhard Cultuurfonds als periodespecialist werd verzocht om een publieksvriendelijke biografie

1 Zie bijvoorbeeld: H. Righart ed., *De zachte kant van de politiek. Opstellen over politieke cultuur* (Den Haag 1990) 11-27; S.P. Newman, 'Principles or men? George Washington and the political culture of national leadership, 1776-1801', *Journal of the Early Republic* 12, 4 (1992) 477-507.

Charles Howard Hodges,
Portret van Rutger Jan
Schimmelpenninck – ca. 1805

van Schimmelpenninck te schrijven, was mij dan ook meteen duidelijk dat het beeld van deze staatsman nodig vanuit dit vernieuwende perspectief moest worden opgefrist.² Het bestaande beeld leek mij voor een lekenpubliek weinig opwindend. In de historiografie gold hij als een ronduit mislukt of op zijn minst omstreden figuur. Zijn (Oranjegezinde) zoon Gerrit jr. en achter-achterkleindochter Sixma van Heemstra-Schimmelpenninck namen het via biografische schetsen voor hem op, door nauwelijks een woord te wijden aan zijn martiale anti-orangistische optreden tijdens de patriottentijd en door de invloed van hun voorzaat op Napoleon Bonaparte flink aan te dikken.³ Staatsman Johan Rudolph Thorbecke zette de aanval op zijn politieke nalatenschap in door van de publicaties van Schimmelpennincks zoon en die van hagiograaf Maurits Cornelis van Hall geen spaan heel te laten (met een politieke nasleep, want Gerrit – in 1848 voorzitter van de ministerraad – nam de criticus van zijn vader niet in zijn kabinet op).⁴ En ook in de oudere historiografie nam Schimmelpenninck een controversiële positie in, wat blijkt uit de verschillen in waardering bij bijvoorbeeld Conrad Busken Huet, die stelde: ‘het weinige wat hij deed was

- 2 De biografie over Rutger Jan Schimmelpenninck is geschreven op initiatief van het Prins Bernhard Cultuurfonds in samenwerking met Uitgeverij Balans en maakt deel uit van een reeks biografieën over acht ‘sleutelfiguren’ uit de Nederlandse geschiedenis. Inmiddels zijn in deze reeks de biografieën verschenen van Jacoba van Beieren, Herman Boerhaave, Jacob Roggeveen en Mina Kruseman.
- 3 G. Schimmelpenninck, *Rutger Jan Schimmelpenninck, en eenige gebeurtenissen van zijnen tijd* (’s Gravenhage 1845/1847); A. Sixma van Heemstra-Schimmelpenninck, *In de schaduw van Napoleon: uit het persoonlijk leven van raadpensionaris Rutger Jan Schimmelpenninck* (Den Haag 1961).
- 4 M.C. van Hall, *Rutger Jan Schimmelpenninck voornamelijk als Bataafsch afgezant op het vredescongres te Amiens, in 1802: eene bijdrage tot zijn leven en karakter* (Amsterdam 1847); Jan Rudolf Thorbecke, ‘Boekbeoordelingen’ en ‘Rutger Jan Schimmelpenninck, en eenige gebeurtenissen van zijnen tijd, beschreven door zijnen zoon G. Graaf Schimmelpenninck, Minister van Staat, Lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal enz.’, *De Gids* 10 (1846); Thorbecke, ‘Karel Hendrik Ver Huell en Rutger Jan Schimmelpenninck’, *De Gids* 12 (1848).

verkeerd'; C.H.E. de Wit, voor wie de Bataaf niet veel meer was dan een vooruitgeschoven pion was en Lodewijk Rogier, die hem kernachtig een 'Liliputversie' van Napoleon Bonaparte noemde.⁵ Gematigd positief waren H.Th. Colenbrander en Pieter Geyl. Voor de eerste was Schimmelpenninck een nationale hervormer, voor de laatste een politiek vernieuwer.⁶ Zijn biografen Theun de Vries en Leonard Plemp van Duiveland zaten min of meer op dezelfde lijn, maar ook hun beoordelingen dateerden al weer van lang geleden (de biografieën van hun hand verschenen in 1941 en 1971).⁷

Laat ik eerlijk zijn: een uitgesproken fascinatie voor de persoon van Schimmelpenninck was niet de motivatie om met het project te beginnen. Laat staan dat ik bij voorbaat al bewust uit was op zijn eerherstel, zoals een aantal recensenten inmiddels heeft geschreven.⁸ Wel wilde ik graag tegengas geven aan het bijzonder hardnekkige idee over de patriotten en Bataven als representanten van een saaie pruikentijd en een periode van louter achteruitgang en verval. Al sinds mijn studententijd was ik gegrepen door het dynamische karakter van onze achttiende-eeuwse voorouders. Zij waren in mijn ogen absoluut geen ingedutte 'Jan Salies', maar interessante actieve burgers. Energieke mannen en vrouwen met een door de Verlichting geïnspireerde frisse kijk op de politieke en sociale verhoudingen. Dankzij bevlogen leermeesters als Niek van Sas en Frans Grijzenhout maakte ik, nu al zo'n twintig jaar geleden, kennis met intellectuelen en leken die in genootschappen, kranten en tijdschriften opgewonden met elkaar discussieerden over thema's die ook nu nog een grote actualiteitswaarde hebben, zoals de culturele identiteit van Nederland en het belang van opvoeding, onderwijs en persvrijheid. Het meest geïntrigeerd werd ik

5 Cd. Busken Huet, *Litterarische fantasien en kritieken* (Haarlem 1912); C.H.E. de Wit, *De strijd tussen aristocratie en democratie in Nederland, 1780-1848* (Brussel 1969); L.J. Rogier, 'Rutger Jan Schimmelpenninck, op 31 oktober 1761 te Deventer geboren', *Verslagen en mededeelingen* 77 (1962) 149-202.

6 H.T. Colenbrander, *Schimmelpenninck en koning Lodewijk* (Amsterdam 1911); P. Geyl, *Geschiedenis van de Nederlandse stam* (herziene uitgave; Amsterdam en Antwerpen 1948-1959).

7 Theun de Vries, *Rutger Jan Schimmelpenninck* (Den Haag 1941); Leonard Plemp van Duiveland, *Schimmelpenninck 1761-1825. Levensverhaal en tijdsbeeld* (Rotterdam 1971).

8 Bastiaan Bommeljé in *Historisch Nieuwsblad* 11 (2012); Atte Jongstra in NRC (14-12-2012). Boekrecensies moeten uitgebreider; zie het voorbeeld: James Gorman, 'Endangered Species', review of *The Last American Man*, by Elizabeth Gilbert, *New York Times Book Review* (2 juni 2002): 16.

door de volksrepresentanten van de Nationale Vergadering. Deze leden van het eerste democratisch gekozen parlement van Nederland, 126 in totaal, vergaderden vol vuur over nog steeds relevante principes als de scheiding van kerk en staat, gelijkheid, de rechten en de plichten van de burger en volkssoevereiniteit, en zij bepaalden de uitgangspunten voor de eerste grondwet van Nederland: de *Staatsregeling voor het Bataafsche volk* (1798). Onder deze vroege constitutiemakers was ook Schimmelpenninck.

Ik zag de opdracht om een publieksvriendelijke biografie over hem te schrijven in eerste instantie vooral als een uitgelezen kans om, net als historici als Joost Rosendaal, Simon Schama en anderen voor mij hadden gedaan, de complexe en lang veronachtzaamde opstartfase van ons parlementaire systeem opnieuw onder de aandacht van een groter publiek te brengen en liefst ook wat populairder te maken. In Amerika en Frankrijk wordt vol trots teruggekeken op het eigen revolutionaire verleden. Hier doet dat verleden voor ons niet echt mee, omdat we ons er als natie nauwelijks mee identificeren, ondanks het grote belang van die fase voor het ontstaan van ons huidige staatsbestel. Maar de opdracht betekende voor mij ook in wetenschappelijk opzicht een interessante uitdaging. Ik wilde een portret maken waarin ik met behulp van het bronnenmateriaal dat dankzij de toegenomen digitalisering recentelijk beschikbaar is geworden, ook de laatste perspectieven kon verwerken. Ik kon hierbij al profiteren van de hernieuwde belangstelling die voor Schimmelpenninck als politiek theoreticus was ontstaan. Stephan Klein en Niek van Sas analyseerden zijn politiek conceptueel denken en handelen met behulp van het instrumentarium van de *begripsgeschiedenis*; een methodologie waarbij gekeken wordt naar wisselende betekenisinvullingen van kernbegrippen door de tijd heen.⁹ Tijdens mijn promotieonderzoek naar de relatie tussen het Nederlandse antipapisme en het cultureel natiebesef rond 1800, had ik daar ook zelf ervaring mee opgedaan.¹⁰ Nu beoogde ik een bredere, cultuurhistorische aanpak, uiteraard voor zover Schimmelpennincks politieke en persoonlijke leven dat legitimeerden.

9 S.R.E. Klein, 'Republikanisme en patriottisme: Rutger Jan Schimmelpenninck en de klassieke wortels van het republikeinse denken (1784-1785)', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 106 (1993) 179-207; N.C.F. van Sas, 'Rutger Jan Schimmelpenninck. Van parlementariër tot president', in: idem, *De metamorfose van Nederland. Van oude orde naar moderniteit 1750-1900* (Amsterdam 2005).

10 E. Hagen, 'Een meer of min doodlyken haat'. *Antipapisme en cultureel natiebesef in Nederland rond 1800* (Nijmegen 2008).

Het theoretisch veld van de moderne cultuurgeschiedenis waardoor ik mij heb laten inspireren omvat zeer uiteenlopende richtingen. Ik stak bijvoorbeeld mijn licht op bij collega-historici die zich specialiseerden in het relatief nieuwe, op dit moment sterk in de belangstelling staande terrein van de emotiegeschiedenis.¹¹ In combinatie met mijn politiek-culturele belangstelling bracht mij dit ertoe mijn verhaal over Schimmelpenninck voornamelijk te vertellen op basis van egodocumentair materiaal, zodat ik ook de hartenklop van hem als mens kon laten horen.¹² Ik was op de hoogte van het bestaan van de echtelijke correspondentie van de Schimmelpennincks, want die was ook door mijn voorgangers gebruikt. Om de brieven te kunnen bestuderen moest ik het particulier beheerde archief van de nazaten van Schimmelpenninck raadplegen. Dat bleek zich te bevinden op het Nijenhuis, nabij Diepenheim in Overijssel. Deze havezate was door de vader van 'mijn' Schimmelpenninck in 1799 aangekocht. De familie stond mij toe om in het souterrain alle benodigde documentatie te fotograferen. De historische sensatie die mij daar bij het aanschouwen van Schimmelpennincks bezittingen overviel, prikkelden de verbeelding en het besef dat ik niet met zomaar een onderwerp bezig was. Dat gevoel werd nog versterkt toen ik behalve in Deventer en Diepenheim ook in Parijs in Schimmelpennincks voetsporen trad. Ik bezocht het door hem tussen 1798 en 1803 bewoonde ambassadegebouw in *Rue de Lille* met uitzicht over de Seine (tegenwoordig is er de Duitse ambassade gevestigd) en liet mij rondleiden door zijn buitenverblijf *château Bagatelle* in het noordwestelijk deel van het Bois de Boulogne.¹³ Dat ik aan iets bijzonders begonnen was, besepte ik echter vooral toen duidelijk werd dat op basis van dezelfde brievencollectie als die door De Vries en Plemp van Duiveland was

11 Over politiek en emoties in het tijdvak van de revoluties is in tegenstelling tot Nederland met betrekking tot Amerika en Frankrijk al veel interessants geschreven, zoals: J. Lewis, 'Those scenes for which alone my heart was made.' Affection and politics in the age of Jefferson and Hamilton', in: P.N. Stearns, J. Lewis ed., *An emotional history of the United States* (New York 1998), 52-66; William R. Reddy, 'The role of emotions in the era of the French revolution', in: *Journal of Modern History* 72, 1 (2000) 109-152.

12 Zie voor deze benadering in verband met de theorievorming over de moderne politieke biografie bijvoorbeeld: R. Aerts, J. de Jong en H. te Velde eds., *Het persoonlijke is politiek. Egodocumenten en politieke cultuur* (Hilversum 2002); H. Renders en G. Voerman, eds., *Privé in de politieke biografie* (Amsterdam 2007).

13 Dit kasteeltje en de omliggende prachtige rozentuin is voor publiek toegankelijk en is zeer de moeite van het bezoeken waard.

gebruikt, vanuit een modern perspectief een heel ander – of op zijn minst aanvullend – verhaal viel te destilleren. Mijn voorgangers hadden alleen belangstelling voor de politieke details en in het geheel niet gekeken naar de persoonlijke passages. Die bevatten echter een schat aan informatie over Schimmelpennincks visie op het huwelijk, de liefde, overspel, de opvoeding van kinderen, vriendschap, verraad, ziekte en dood, rouwverwerking, de omgang met dienstpersoneel, reizen, kunst, kleding en zelfs wijn en voeding. Kortom, typisch onderwerpen die interessant zijn vanuit het oogpunt van de cultuurgeschiedenis.

Dezelfde theoretische oriëntatie stelde mij bovendien in staat belang te hechten aan de politiek-culturele betekenis van de gedetailleerde informatie die het echtpaar uitwisselde over hun belevenissen en vele ontmoetingen met personen in de Haagse parlementaire kringen in 1796-1798 en het hofleven rondom Napoleon Bonaparte en Josephine, met wie Rutger Jan en Catharina persoonlijk bevriend raakten. Door dit spoor te volgen en verder aan te vullen met eigentijdse gezantschapscorrespondenties en krantenartikelen, stuitte ik uiteindelijk op wat de leidraad van mijn biografie zou worden: de rol van Schimmelpennincks echtgenote als belangrijke motor van zijn politieke succes. Terugkijkend op het hele voorbereidende proces kan ik zeggen dat mijn fascinatie voor Schimmelpenninck vanaf die ontdekking is begonnen. En toen was er ook geen houden meer aan.

Catharina's betrokkenheid bij het werk van haar man was in de oudere historiografie wel opgemerkt, maar steeds in het negatieve getrokken en al helemaal niet geproblematiseerd. Ten onrechte, weten we nu. Theun de Vries schreef – geheel in lijn met de stereotiepe opvattingen over ‘moeder de vrouw’ uit de jaren veertig van zijn eigen eeuw – dat zij duidelijk niet had behoord ‘tot die vrouwen die op de achtergrond van een mannenleven blijvende, hun taak met een stille toewijding verrichten, waarvoor men niet anders dan eerbied kan hebben.’¹⁴ In de bruisende revolutionaire achttiende eeuw was politiek activisme van vrouwen echter een wijdverbreid fenomeen. Het was immers de tijd van Parijse *salonnières* (denk aan Madame de Staël), ‘Mrs. President’ Abigail Adams en Mary Wollstonecraft. Hier bood vooral de parlementaire journalistiek nieuwe kansen aan vrouwen.¹⁵ Er waren in Den Haag en de Randstad talrijke verslaggeefsters die leefden

14 De Vries, *Rutger Jan Schimmelpenninck* (Den Haag 1941) 233.

15 Zie voor talrijke voorbeelden van deze politiek actieve Bataafse vrouwen (als Petronella Moens en Catharina Heybeek) het op 14 februari 2013 verschenen: Els Kloek ed., *1001 Vrouwen uit de Nederlandse geschiedenis* (Nijmegen 2013).

van de politieke actualiteit. Ook Catharina Schimmelpenninck was politiek uitstekend geïnformeerd: zij was als echtgenote van het staatshoofd bovendien de eerste gewone burgeres in de vaderlandse geschiedenis die

Charles Howard Hodges,
Portret van Catharina Nahuys
– ca. 1805 (fotograaf Mark
Kohne)

zo diep ingenesteld zat in het centrum van de macht en vanuit die positie ook daadwerkelijk invloed uitoefende. Onder historici met oog voor het genderspect is veel debat over de these dat de scheiding tussen de openbare en de privésfeer, waarbij de man zich manifesteerde in de openbaarheid en de vrouw zich nog slechts ophield in de omgeving van het eigen gezin, zich voltrok in de jaren rond 1800. De levensloop van de Schimmelpennincks bevestigt in feite hoezeer dergelijke schematiseringen aan de hand van mensen van vlees en bloed altijd weer genuanceerd kunnen worden. Op de these van het ontstaan van de gescheiden sferen rond 1800 valt dan ook nogal wat af te dingen.¹⁶ Er zijn in de late achttiende eeuw meer voorbeelden te vinden van echtelieden die de politieke

betrekking van de man beschouwden als een zaak van hun gezamenlijke inspanning. Ik heb over dit onderwerp, namelijk de informele macht en invloed van vrouwen in een tijd waarin het politieke bedrijf nog niet in alle opzichten aan regels gebonden was, momenteel een onderzoek in voorbereiding.¹⁷ Ik vond dit ook een spannend en historiografisch relevant uitgangspunt voor mijn biografie over Schimmelpenninck, dat om die reden dan ook bijna een dubbelbiografie is geworden.

- 16 Zie voor bijdragen aan het nog lang niet uitgewoede historisch debat over de uitsluiting van vrouwen uit de politiek rond 1800 o.a.: R. Dekker, 'Revolutionaire en contrarevolutionaire vrouwen in Nederland, 1780-1800', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 102 (1989) 545-563; Marjan Schwegman, 'Strijd om de openbaarheid: sekse, cultuur en politiek in Nederland', in: D.W. Fokkema en Frans Grijzenhout eds., *Rekenschap. 1650-2000* (Den Haag 2001) 145-176; H. te Velde, 'Vrouwen, salons en de ontwikkeling van het parlement', *Tijdschrift voor Genderstudies* 1 (2007) 41-53. Zie ook de zeer interessante analyse van: S. Dudink, 'Voor haardsteden en altaren. Mannelijkheid en de Nederlandse natie in de vroege negentiende eeuw', te verschijnen in: M. Aerts, M. Everard en A. Sneller ed., *Sekse. Een begripsgeschiedenis* (Amsterdam).
- 17 Bij dit onderzoek zal op basis van echtelijke correspondenties van de eerste volksvertegenwoordigers, de leden van de Nationale Vergadering van 1796, worden

Toen ik er eenmaal naar op zoek ging waren er voor Catharina's invloed en macht achter de schermen, los van de echtelijke brieven, talrijke onverwachte aanwijzingen te vinden. De studies van de Amerikaanse cultuurhistoricus Robert Darnton over contemporaine politieke roddellectuur brachten mij op het idee eens te kijken of er soms ook pogingen waren gedaan om via lasterpublicaties karaktermoord op Rutger Jan en Catharina te plegen.¹⁸ Tot mijn verrassing stuitte ik inderdaad op nog niet eerder in de geschiedschrijving opgemerkte tekstfragmenten in de toenmalige internationale boulevardpers. Daarin was het echtpaar doelwit van grove en minder grove seksueel getinte verdachtmakingen, waarbij geïnsinueerd werd dat Catharina feitelijk over haar man heerste – en dus ook over het land.

Nu lijkt het alsof de teneur van de biografie toch weer in de richting is gegaan van een bevestiging van het beeld van Schimmelpenninck als tragische, machteloze machthebber. Niets is minder waar. Hoe meer ik onder zijn huid probeerde te kruipen, hoe meer sympathie en waardering ik voor hem kreeg. De vele beproevingen die hij moest doorstaan en opofferingen die hij zich getroostte om als burger van relatief gewone komaf (hij was de zoon van een Deventerse wijnhandelaar) de allerhoogste bestuurlijke top te bereiken, zijn ontembare drang en lust om naar de sterren te reiken, een internationale allure, vrijzinnige open houding – vrij van benepen Hollands chauvinisme – en onvoorwaardelijke loyaliteit aan Catharina, namen hem zeer voor mij in. Hij was volgens tijdgenoten een zeer goed spreker, charismatisch en humoristisch. Maar hij was ook erg belust op geld en grenzeloos ijdel. Deze niet al te gunstige eigenschappen werden voor mij echter sterk gerelativeerd doordat ik tot de conclusie kwam dat hij in de eerste plaats moet worden beschouwd als zijn eigen creatieve communicatiestrategie en spindoctor. Buitengewoon boeiend vond ik zijn inventieve gebruik van de multimedia van zijn tijd, zoals gedichten, boeken en kranten, om zijn *image* uit te dragen.¹⁹ Ik nam ook prenten en schilderijen

geprobeerd het voorbeeld van de Schimmelpennincks breder te trekken. Inspiratie hierbij ontleen ik o.a. aan: C. Allgor, *Parlor politics: in which the ladies of Washington help build a city and a government* (Charlottesville 2000).

18 Zie: Robert Darnton, *The Devil in the Holy Water, or the Art of Slander from Louis XIV to Napoleon* (Philadelphia 2009).

19 Schimmelpennincks *imagebuilding* kan naar mijn idee gezien worden als een vorm van 'self-fashioning' (een concept van Stephen Greenblatt). Inspiratie voor deze visie ontleende ik in het bijzonder aan: G. Wills, *Cincinnatus, George Washington and the Enlightenment* (New York 1984).

in de analyse mee. Met behulp van inzichten ontleend aan de iconografie en iconologie kon ik beargumenteren dat de ‘rolomkering’ tussen man en vrouw – de manier waarop de echtelijke verhouding in politieke kring steeds meer beoordeeld werd – ook duidelijk valt af te lezen aan de lichaamstaal van de echtelieden op het beroemde familieportret van Pierre-Paul Prud’hon en de schilderijen van Charles Howard Hodges. Laatstgenoemde maakte veelzeggend genoeg niet alleen van Rutger Jan maar ook van Catharina een apart staatsieportret.

Wat voor mij hoe dan ook telde is dat ik het interessanter vond om in plaats van strenge oordelen te vellen over de door Schimmelpenninck al dan niet behaalde politieke eindresultaten, naar hem te kijken als een politieke pionier die zijn eigen stijl voor een in Nederland nog niet bestaand ambt moest zien te vinden. Hij kon niet direct leunen op al bestaande etiquette, of zich spiegelen aan nationale voorgangers. En ook Catharina moest bij de invulling van haar onofficiële baan van *First Lady* haar eigen stijl zien te vinden. Ik zette het echtpaar bewust neer als een Nederlandse variant van de nauw samenwerkende echtelieden John en Abigail Adams, die naar mijn idee gezien kunnen worden als de vroegmoderne voorlopers van de Clintons.²⁰ Schimmelpenninck mag wat mij betreft echter ook om puur politiek inhoudelijke redenen, als vroege vormgever van de parlementaire democratie en wegbereider van de Oranjemonarchie, wel wat meer op een voetstuk worden geplaatst. Ik ben nu zelfs zo gedreven geraakt, dat ik samen met scenarioschrijver Rogier Proper werk aan de ontwikkeling van een filmscript, teneinde de kennis over het Nederlandse revolutionaire verleden op te vijzelen.²¹ Het is tijd voor een serieus tegengeluid, zeker nu Nederland in de loop van dit jaar en volgend jaar door een vloedgolf van aan de Oranjes gewijde publicaties zal worden overspoeld.

20 Zie o.a. David McCullough over de tweede Amerikaanse president John Adams: D. McCullough, *John Adams* (New York 2001). Vanuit het perspectief van de emotiegeschiedenis is in dit verband in het bijzonder interessant: G.J. Barker-Benfield, *Abigail and John Adams. The Americanization of Sensibility* (Chicago 2010).

21 Rogier Proper, *Kill your darlings. Scenarioschrijven voor film en tv* (Amsterdam 2012).